



El bisbe de Girona, Berenguer de Pau, ambaixador al Vaticà al temps de la descoberta d'Amèrica

Autor: Pep Mayolas

Data de publicació: 27-02-2012

Qui eren els ambaixadors de Ferran el Catòlic a Roma? Pot ser que en el moment de màxima puixança de la Nació, amb Alexandre VI exercint com a Papa, no hi hagués cap ambaixador català al Vaticà? En Pep Mayolas ens descobreix el nom del diplomàtic que la censura va tapar

Tot llegint un paràgraf sobre les relacions dels Reis Catòlics amb la Santa Seu al llibre d'En Hugh Thomas, *El Imperio español. De Colón a Magallanes*, trobo que hi diu:

"Els intel·ligents monarques espanyols també estaven en contacte amb el Vaticà. L'agent espanyol a Roma, en Bernardino de Carvajal, era nebot del Cardenal Juan Carvajal que, en altres temps, havia estat un dels més fidels llegats pontificis, especialment a l'Europa central [...]. Però encara que en Bernardino no era de la seva mateixa talla, tingué millors oportunitats [...]. Li demanaren a Bernardino de Carvajal que digués al papa que, si les noves illes descobertes per en Colom resultaven ser a la mateixa latitud que les Canàries, serien naturalment espanyoles [...]. Alexandre VI [...] s'entusiasmà amb la notícia de l'expedició d'en Colom" i "el 3 de maig de 1493 publicà 'un informe' sobre la qüestió de les noves illes que, l'endemà, es convertí en la butlla *Intercaetera divinae*"¹.

Ara bé, paral·lelament, en Santiago Sobrequés, a la seva coneguda obra sobre el cardenal Margarit, ens parla d'uns altres ambaixadors del Rei Catòlic a Roma, que m'han cridat enormement l'atenció. Fixem-nos-hi.

"Primer el seu nebot Berenguer [...]. Margarit sabia prou bé que era a Roma on es podia fer una brillant carrera eclesiàstica. ¿No n'era ell mateix un bon exemple? I allò que per ell havia fet en altre temps Bernat de Pau, desitjava fer-ho ara ell per Berenguer".

"Berenguer de Pau, finalment, va succeir el seu oncle gairebé sense interregne. Però va romandre un any més a Roma

i no es va possessionar de la seva cadira fins al febrer de 1486. Va regir-la amb saviesa i virtut fins a la seva mort, ocorreguda a Nàpols servint el rei catòlic, com el seu oncle, el 5 de novembre de 1506"².

Tornant a en Hugh Thomas, veiem que "en Carvajal i en Diego López de Haro, l'ambaixador de Ferran i d'Isabel a Roma, es trobaven amb el papa al Vaticà. En López de Haro, un poeta menor procedent d'una gran família, havia criticat en privat el papa per fomentar la guerra a Itàlia, i per encobrir la corrupció a la cúria, i potser també a conversos que, en realitat, seguien sent jueus, a més de per simonia"³.

Al voltant de la notícia de l'ambaixada, però, el pare Batllori ens fa unes aportacions una mica més interessants:

"El 19 de juny [de 1493], retia homenatge al papa, en nom de Ferran II d'Aragó i d'Isabel I de Castella, l'enviat extraordinari don Diego López de Haro. Ni als registres de l'Arxiu de la corona d'Aragó ni als arxius de Simancas, del Vaticà i de Venècia, no he pogut trobar les credencials d'aquest nou ambaixador, ni molt menys les instruccions sobre els afers polítics que havia de tractar a Roma –les instruccions per als negocis eclesiàstics sí que són a Simancas–. Burckard, testimoni presencial com a cerimonier pontifici, només consigna el fet de l'audiència, precisant que l'ambaixador extraordinari, López de Haro, fou acompanyat dels tres representants permanents del rei i la reina a Roma, l'arquebisbe de Tarragona, Gonzalo Fernández de Heredia, i els bisbes de Badajoz i Cartagena, Juan Ruiz de Medina i Bernardino de Carvajal"⁴.

Vist això no em puc estar d'afirmar que és prou revelador que en Hugh Thomas ens parli d'oncle i nebot al Vaticà; que tant ell com en Sobrequés facin servir la mateixa locució "en altres temps" (sembla que beguin de la mateixa font) per referir-se a l'activitat diplomàtica de l'oncle cardenal; que coincideixin els noms dels oncles cardenals (Joan) i les inicials dels nebots (Ber...), que els Margarit i els Pau fossin parents dels Bertran i dels Colom; que en Berenguer, com son oncle, mori a Itàlia al servei de Ferran II; que el cardenal Joan Margarit hagi fet d'ambaixador de Ferran II i que més tard en sigui també el seu nebot, el bisbe de Girona, en Berenguer de Pau. La manca de credencials de l'ambaixador López de Haro i l'absència de les instruccions sobre els afers polítics que hi anava a tractar ens conviden a entendre que també podríem estar parlant d'un súbdit català, en el seu cas. I tenint en compte que el bisbe titular de Barcelona des de 1490, el xativí Pere Garcia, vivia a Roma des del pontificat d'Innocenci VIII (1484-1492) i era amic personal del papa Alexandre VI⁵ (oriünd també de Xàtiva), el qual l'havia nomenat Mestre de Capella i Prefecte de la Biblioteca Vaticana, no seria res d'estrany que el qui se'ns diu "bisbe de Badajoz, Juan Ruiz de Medina" fos, en realitat, el bisbe de Barcelona, en Pere Garcia de Xàtiva. Amb la qual cosa tindríem que els tres representants permanents dels Reis Catòlics a Roma, al voltant del pontífex valencià i a l'època de la Descoberta del Nou Món, són l'arquebisbe de Tarragona, el bisbe de Barcelona i el bisbe de Girona.

El 19 de juny de 1493, data de l'audiència d'en López de Haro amb el papa, però, en Pere Garcia no era a Roma, per tal com el Dietari de la Generalitat ens el fa arribar el 7 de juny a Barcelona,⁶ reclamat pel rei Ferran. Atès que el bisbe no pronuncià la seva primera Missa solemne a la catedral fins l'11 de juliol,⁷ que el papa faria mans i mànigues per tenir a prop seu un amic personal a qui acabava de concedir càrrecs importants i que, a més, havia evidenciat la seva vàlua teològica en rebatre brillantment (1489) les tesis de Pico della Mirandola⁸, i atenent al fet significatiu que el Dietari de la Generalitat de l'època ja ha donat mostres contrastades de ser un instrument de la censura⁹, no podem descartar que en Pere Garcia fos present en l'audiència d'en López de Haro amb el pontífex, i que poc després es desplaçés a Barcelona amb una primera resposta de la Santa Seu a la monarquia catalana.

Especulacions ben intencionades al marge, allò que em sembla altament probable, vistes les identitats paral·leles i l'ambient català que tothora trobem al voltant del papa Alexandre VI, és que en Berenguer de Pau ha estat suplantat documentalment pel bisbe de Cartagena, Bernardino de Carvajal.

Tot plegat em fa suposar, aleshores, que el prelat que els Reis Catòlics envien a Roma per legitimar i delimitar la Descoberta de les Índies Occidentals i gestionar una butlla papal per al poblament i conversió a la fe cristiana dels nadius d'aquelles terres, havia de ser, en realitat, en Berenguer de Pau, bisbe de Girona, nebot del Cardenal Joan Margarit i Pau i parent d'en Cristòfor Colom.

Pep Mayolas

1 HUGH THOMAS, El Imperio español. De Colón a Magallanes, Ed. Planeta, S. A., Barcelona, 2006, p. 178-179.

2 SANTIAGO SOBREQUÉS i VIDAL, Joan Margarit i Pau. La tràgica fi de l'Edat Mitjana a Catalunya, Editorial Base, Barcelona, 2006, p. 410 i 419.

3 H. THOMAS, ob. cit., p. 179.

4 MIQUEL BATLLORI i MUNNÉ, La família Borja, 3i4, Eliseu Climent editor, València, 1994, Obra Completa, vol. IV, p. 181.

5 MARIA SOCORRO PARADAS PENA, El obispo de Barcelona en el tránsito del siglo XV al XVI; Pere Garcia (1490-1505) <http://www.raco.cat/index.php/Pedralbes/article/viewFile/101247/152135> p. 124 i 126.

6 DIETARIS DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA, Volum I, Anys 1411-1539, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2004, vol. I, p. 274.

7 MARIA SOCORRO PARADAS PENA, ob. cit., p. 127.

8 Ídem, p. 124-125.

9 PEP MAYOLAS, La princesa a l'exili. Felipa de Coïmbra (1435-1497), Llibres de l'Índex, Barcelona, 2011, p. 61-63.